Hallintovaliokunta

Lausunto HE 120/2024 vp työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja valmiuslain muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia (380/2023) ja valmiuslakia (1552/2011). Muutokset koskisivat palkkatuen myöntämistä kunnalle tai kuntayhtymälle. Esityksen mukaan työvoimaviranomainen voisi myöntää palkkatukea kunnalle tai kuntayhtymälle ainoastaan alentuneesti työkykyisen henkilön tai 60 vuotta täyttäneen pitkään työttömänä olleen henkilön palkkaamiseen. Palkkatuen myöntäminen kunnalle tai kuntayhtymälle ammatillisen osaamisen parantamiseen ei olisi enää mahdollista. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin, että työvoimaviranomainen voisi myöntää palkkatukea Helsingin kaupungille siltä osin kuin työllistettävä henkilö työllistyisi sellaisiin tehtäviin, joista muualla Suomessa vastaa hyvinvointialue.

Valmiuslakiin tehtäisiin työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirrosta johtuvat viranomaisia ja työvelvollisuusrekisteriä koskevat muutokset.

Järjestämislakiin esitetyt muutokset

Esityksen tavoitteena on alentaa työllisyysmäärärahoja vuodesta 2025 alkaen 37 miljoonaa euroa siten, että kuntien tehtävät vähenevät säästöä vastaavasti. **Lakiehdotuksessa on kysymys yksinomaan palkkatuen rahoitukseen kohdistuvasta leikkauksessa, eikä kysymys ole tarkoituksenmukaisuuden tai esimerkiksi normien purkumielessä tehdyistä muutoksista**. Tätä osoittaa myös se, että huolimatta siitä, että valtaosa lausunnonantajista vastusti muutosta, muutos tehdään. Tavoitteena ei ole vähentää kuntien tehtäviä, vaan kuntien työllisyysmäärärahoja.

CC BY ND

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Lakimuutoksella ei ole vaikutusta kuntien velvoitteisiin, eikä ehdotus vähennä työttömien määrää. Esitetyllä muutoksella poistetaan ainoastaan kuntien keinovalikoimasta niiden käytössä olevia palveluita jo aiemmin tehtyjen poistojen lisäksi.

TE-uudistuksen toteutuminen kustannusneutraalisti on mahdotonta työllisyysmäärärahoihin tehtyjen leikkauksien vuoksi. **Tehdyillä leikkauksilla vaikeutetaan tulevien työvoimaviranomaisten mahdollisuuksia edistää työllisyyttä**. Olemme kuitenkin tilanteessa, jossa tarvitsemme lisää työllisiä, jotta kaikille tärkeät yhteiskunnan tarjoamat palvelut voidaan rahoittaa ja tuottaa.

Kuntien itsehallintoon kuuluvan rahoitusperiaatteen mukaan kuntien lakisääteiset tehtävät eivät saa vaarantaa kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan ja omasta hallinnostaan. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa käytännössään korostanut, että kunnan tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan (ks. esim. PeVL 34/2013 vp, s. 2, PeVL 30/2013 vp, s. 5, PeVL 12/2011 vp, s. 2).

Esityksellä ollaan poistamassa kokonaan mahdollisuus myöntää palkkatukea kuntasektorille lukuun ottamatta alentuneesti työkykyisen palkkaamiseen järjestämislain 87 §:n mukaisesti ja 60 vuotta täyttäneen pitkään työttömänä olleen palkkaamiseen järjestämislain 89 §:n mukaisesti.

Kuntaliitto katsoo, että tuen myöntäminen kunnalle tulee jatkossa olla mahdollista ja ainakin järjestämislain 90 §:n mukaiseen oppisopimuskoulutukseen. **Esitys kohtelee yksityisiä ja julkisia työnantajia eriarvoisesti**. Kunnat ovat myös työnantajia ja kärsivät jo nyt työvoimapulasta. Tutkimusten mukaan työvoimapula tulee lisääntymään seuraavan kymmenen vuoden sisällä. Tämän vuoksi tuen myöntäminen erityisesti oppisopimuskoulutuksiin tulee olla mahdollista. Oppisopimuskoulutuksen on tutkimuksissa todettu olevan vaikuttava työllistymistä edistävä toimi. Kuntaliitto katsookin, että ensisijaisesti **leikkausta ei tulisi tehdä lainkaan. Jos leikkaus kuitenkin päätetään tehdä, tulisi se tehdä ilman lainsäädäntömuutoksia, joilla rajoitetaan kuntien keinovalikoimaan.**

Esityksessä viitataan siihen, ettei palkkatuen myöntäminen kunnille ole vaikuttavaa. Kunnalla on aiemmin ollut merkittävä rooli sosiaalisessa työllistämisessä ja velvoitetyöllistämisessä. Velvoitetyön poistuessa ja TE24-uudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi työllisyyttä edistävien palvelujen tulee jatkossa olla entistä vaikuttavampaa ja johtaa avoimille työmarkkinoille. Kunnat ovat työllistäneet palkkatuen avulla esimerkiksi vaikeimmin työllistyviä ja pitkäaikaistyöttömiä yksityistä sektoria enemmän. Jatkossa

kannustava rahoitusmalli tulee ohjaamaan kuntia vaikuttavampaan työllisyyspolitiikkaan.

Tutkimuksessa ”Työpolitiikka ja työllisyysaste: tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä VN-TEAS 2020”[1] on arvioitu mm. Tanskan aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteiden kustannusvaikuttavuutta seuraavasti (s.40–41): “Heidän tuloksensa osoittavat, että yksityisen sektorin palkkatuki on tutkituista instrumenteista kustannustehokkain. Myös julkinen tukityöllistäminen on kustannustehokas toimenpide, kun taas työvoimapoliittinen koulutus ja muut ohjelmat eivät ole. Työvoimapoliittisen koulutuksen kustannustehokkuutta rasittaa sen korkeat kustannukset.” Sama päätee luonnollisesti myös Suomeen. Tutkimuksessa viitattiin Saksan, Ranskan, Tanska ja Ruotsin kokeiluihin ja todettiin, että yksityisten ja julkisten työllisyyttä edistävien toimien on katsottu olevan yhtä tehokkaita. (s. 41)

Palkkatuen vaikuttavuus vs. muut palvelut

Vaikutukset viranomaisten toimintaan -kohdassa todetaan, että työvoimaviranomaisen käsiteltäväksi tulisi vähemmän palkkatukihakemuksia. Samassa esityksessä myöhemmin todetaan, että osa kunnille myönnettävistä palkkatuista tullaan myöntämään yksityiselle sektorille. **Esityksen vaikutusarviot ovat ristiriidassa keskenään.** Jos asiakkaan palvelutarve edellyttää palkkatuen käyttöä asiakkaan työllistymisen tukena, niin palkkatukea käytetään ja se myönnetään taholle, joka parhaiten auttaa asiakasta eteenpäin työllistymispolulla. Kun tukea myönnetään kuntien sijasta yksityiselle sektorille, eivät työvoimaviranomaisen tehtävät kuitenkaan vähene. Työvoimaviranomaisen toiminta vain vaikeutuu ja asiakkaiden palveluvalikoima kaventuu ehdotetulla esityksellä.

Esityksessä todetaan, että ”ehdotettu muutos parantaisi 60 vuotta täyttäneiden pitkään työttömänä olleiden asemaa, kun heidän mahdollisuutensa työllistyä palkkatuella tuettuun työhön kunnalle tai kuntayhtymälle, säilyisi”. On kuitenkin vaikea nähdä, että nykytilan säilyttämisellä 60 vuotta täyttäneiden pitkään työmarkkinoilta olleiden asemaa suoranaisesti parannettaisiin.

TE2024-uudistuksen tavoitteena on lisätä vaikuttavuutta. **Alentuneesti työkykyisten ja yli 60-vuotiaiden pitkään työttömänä olleiden osalta työvoimaviranomaisen ei edellytetä arvioivan palkkatuella tuetun työn parantavan palkkatuella työllistetyn mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille**. **Tämä on ristiriidassa TE24-uudistuksen ja siihen kytketyn kannustavan rahoitusmallin kanssa**. Niin uudistus kuin siihen kytketty rahoitusmalli

[1] *https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162271/VNTEAS_2020_33.pdf*

edellyttävät työvoimaviranomaisen toimivan mahdollisimman tehokkaasti ja vaikuttavasti. Tällöin palveluiden vaikuttavuutta arvioidaan nimenomaan siitä näkökulmasta, miten ne edistävät työnhakijaa työllistymään avoimille työmarkkinoille.

Palkkatuen rajaamisen seurauksena heikennetään samalla myös kunnallisten työpajojen mahdollisuuksia rakentaa asiakkaiden tarpeisiin vastaavia palvelukokonaisuuksia ja aitojen työtehtävien tarjoamista palkkatuen avulla.

Esitetty lakimuutos, jossa rajoitetaan palkkatuen myöntämistä kuntasektorille **heikentää työnhakijoiden mahdollisuuksia saada työllistymistä edistäviä palveluita**, jolloin työttömyys voi pitkittyä.

Valmiuslakiin esitetyt muutokset

Yhteiskuntamme rakenteissa ja toimintaympäristössä on tapahtunut muutoksia, jotka asettavat poikkeusoloihin varautumiselle uusia haasteita ja edellyttävät, että nykyisten varautumisjärjestelyjen toimivuus tarkistetaan ja niihin tehdään tarvittavat muutokset.

Valmiuslakiin työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirrosta johtuvat viranomaisten tehtäviä ja työvelvollisuusrekisteriä koskevat muutokset ovat sinänsä hyväksyttäviä. Esityksen mukaan tehtävä on kuitenkin kunnille uusi. Esityksessä ei käy ilmi nykyinen htv-määrä tai rahoituksen taso, eikä muitakaan varautumiseen liittyviä tietoja.

Esityksessä todetaan, ettei tehtävien arvioida normaalioloissa aiheuttavan erityisen paljon kuluja työvoimaviranomaisille ja että poikkeusoloissa resurssit vain ohjattaisiin uudelleen, eikä vaikutuksia henkilötyövuosiin olisi. Tosiasiassa poikkeustilanteet voivat aiheuttaa erittäin paljon ylimääräistä työtä, eikä ole varmaa, selviydytäänkö tehtävistä vain niitä uudelleenjärjestelemällä. **Kustannukset tulisi pystyä arvioimaan tarkemmin tai vähintäänkin säätää velvollisuus arvioida tehtävien vaatimasta lisärahoituksesta kunnille.**

Työvoimaviranomaisten kasvavat tehtävät tulee ottaa huomioon myös koko valmiuslain kokonaisuudistusta valmisteltaessa. Varautuminen poikkeusoloihin on kasvanut ja siihen tulee osoittaa riittävä rahoitus. Lisäksi työvoimaviranomaisen tulee osallistua valmiuslain kokonaisuudistuksen valmisteluun. Yhteiskunnan toimivuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että viranomaisten lisäksi poikkeusolojen toiminnan kannalta myös kaikki muut

keskeiset yhteisöt varautuvat ja varmistavat toimintakykynsä kaikissa olosuhteissa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tarja Krakau Johtava juristi

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi